

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yüz otuz dokuzuncu İçtima

16.11.1338 Perşembe

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	528:530	2. — Gazianteb Mebusu Ali Cenani	
2. — Teklifler	530	Beyle rüfekasının, Gazianteb ahalisine	
1. — Bursa Mebusu Operatör Emin		muavenet hakkındaki Kanunun temdidine	
Beyin, Şûrayı Devlet teşkili hakkındaki		dair kanun teklifi ve Muvazenei Maliye	
kanun teklifi (2/596)	530	Encümeni mazbatası	532
2. — Kars Mebusu Cavid Beyin, Nizam-		5. — Müzakere edilen maddeler	533
namei Dahiliyin yüz on birinci maddesi-		1. — İdarei kura ve nevahi kanunu lâ-	
nin tadiline dair kanun teklifi (2/597)	530	yihası ve Dahiliye Encümeni mazbatası	533:545
3. — Takrirler	530,532	6. — Sualler	529
1. — Gene Mebusu Fikri Faik Be-		1. — Gazianteb Mebusu Yasin Beyin,	
ysin, Diyarbekir Jandarma Alay Kumand-		vesaiti nakliyeden zürraa ne miktar tev-	
danı iken tekaüdedilmiş olan Kaymakam		ziat iera edildiğine dair İktisat Vekâletin-	
Sıdkı Bey hakkındaki Meclis kararının tav-		den sual takriri	529
zihan tekidedilmesine dair takriri	530:532	2. — Konya Mebusu Abdülhalim Çe-	
2. — Aydın Mebusu Esad Efendinin,		lebi Efendinin, emanatı şerife ve saire	
Aydın Mutasarıfı ile aralarındaki ihtilâfı		hakkında İera Vekilleri Heyeti Riyase-	
efkârdan dolayı Kayseri'ye ikamete me-		tinden sual takriri	529
muren sevk edilen Aydınlu Hasan Kâmil		3. — Kütahya Mebusu Besim Atalay	
Efendinin memleketine avdetine müsaa-		Beyin, Osmanlı Bankasına müşkülât ih-	
de edilmesine dair takriri	532:533	das edildiğine dair Maliye Vekâletinden	
4. — Mazbatalar	532	sual takriri	529
1. — Karahisarı Sahib Mebusu Meh-		4. — Gazianteb Mebusu Yasin Beyin,	
med Şükrü Beyle refikinin, Mecalisi İdare		kurtarılan yerlerde aşar ambarlarındaki	
intihabatı hakkındaki kanun teklifi ve		zahair hakkında Maliye Vekâletinden	
Lâyiha Encümeni mazbatası (2/590)	532	sual takriri	529

	Sayfa
5. — Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Beyin, Sırbistan - Yunanistan itilâfı hakkında İera Vekilleri Heyeti Riyasetinden sual takrirî	529
6. — Maraş Mebusu Hasib Beyin, İstanbul vaziyeti hakkında İera Vekilleri Heyeti Riyasetinden sual takrirî	529
7. — Kastamonu Mebusu Besim Beyin, İstanbul matbuatındaki sansür hakkında Hariciye Vekâletinden sual takrirî	529
8. — Lâzistan Mebusu Ziya Hurşid Beyin, Kocaeli ahvaline dair Dahiliye Vekâletinden sual takrirî	529
9. — Diyarbekir Mebusu Hacı Şükrü Beyin, Refet Paşa hakkında İera Vekilleri Heyeti Riyasetinden sual takrirî	529
10. — İstanbul Mebusu Neşet Beyle rüfekasının, Refet Paşanın İstanbul'daki	

	Sayfa
vaziyetine dair İera Vekilleri Heyeti Riyasetinden sual takrirî	529
11. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Yunanlılar tarafından götürülen sivil ahali hakkında Hariciye Vekâletinden sual takrirî	529
12. — Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, şimendiferlerde istimal edilen kömür hakkında Nafia Vekâletinden sual takrirî	529
13. — Erzurum Mebusu Salih Efendinin, Anadolu'da serseri gezen kiptiler hakkında Dahiliye Vekâletinden sual takrirî	529
14. — Erzurum Mebusu Salih Efendinin, Sulh Konferansının esbabı tehirine ve saireye dair Hariciye Vekâletinden sual takrirî	529

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 1,30

REİS — İkinci Reisvekili Müfid Efendi Hazretleri

KATIPLER : Ziya Hurşid Bey (Lâzistan), Mahmud Said Bey (Muş)

REİS — Muhterem arkadaşlar, reisvekâleti gibi bir emaneti bendenize tevcih buyurduğunuzdan dolayı arzı teşekkür ederim. Bu emaneti vüs'um miktarı muhafazaya çalışacağım ve mecburum. Ben bu emaneti muhafaza ettikçe, rüfekaımdan da bu muhafazanın mükâfâtı olarak Nizamnamei Dahilimize icabeden hürmetlerin yapılmasını istirham ederim. Aşağıda iken vazifem; halkın hukukuna riayet etmekten ibaretti. Bu kürsüdeki vazifem de; hukuku âlinize hizmet etmekten ibarettir. Cenabı Hakkın tevfiyatı süpbaniyesine müsteniden celsemizi açıyorum. Müzakereye başlıyoruz. Bismillâhırrahmanirrahîm (Alkışlar)

Zaptı sabık hulâsası okunacak.

1 — ZAPTI SABIK HULÂSAŞI

Birinci Celse

Birinci Reisvekili Hüseyin Avni Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu.

Türkiye - Rusya hükümetleriyle Kafkas hükümetleri arasında Tiflis'te münakit muhtelif mukavelenamelerle Türkiye - Suriye arasında Beyrut'ta münakit Ticaret Mukavelenamesi Adliye, Nafia ve Posta - Telgraf, Kavanin ve Muvazenei Maliye ve Hariciye encümenlerine havale edildi. Gaziantep Mebusu Ali Cenani Beyin, âşarın sureti cibayetine, Aydın Mebusu Esad Efendinin, kerestelere, Yozgad Mebusu

Rıza Beyin, mahrem muini olmıyan efradın silâh altına alınmamasına, Maraş Mebusu Hasib Beyin, müftülerin sureti intihabına dair teklifi kanunileri Lâyiha Encümenine, Aydın Mebusu Esad Efendinin, Kayseri'de ikamete memur edilen Hasan Kâmil Efendi hakkındaki temenni takriri Dahiliye Vekâletine, hiyaneti vataniye ile mahkûm Yusuf, Hacı İbrahim, Urkuş haklarında Adliye Vekâletinden mevрут evrakı hükmiye Adliye Encümenine havale edildi. Meclisçe neşredilmiş olan beyanname münaşebetiyle Rusya Şûralar Hükümeti Hariciye Komiseri Mösyö Çiçerin'den mevрут tebrikname ile diğer tebrik telgraflarına cevap yazılması tensibedildi. Hiyaneti vataniye mücrimlerinden bir kısmının affı hakkındaki Kanunun tefsirine mütaallik Adliye Encümeni mazbatası ruznameye alındı. Yüzbaşı Halim Efendi hakkındaki evrak Adliye Vekâletine havale olundu. İkinci Reisvekilliği için intihap iera edilecek teneffüs için Celse tatil olundu.

İkinci Celse

Hüseyin Avni Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât İkinci Reisvekilliği için yapılan ilk intihapta hiçbir zat ekseriyeti mutlakayı ihraz edemediğinden intihap tekrar edildi. Şubeler intihabatına dair mazbatalar okundu. Menhubat komisyonu hakkındaki lâyihai kanuniyenin müzakeresine geçilerek birinci maddesi ikinci defa tayıni esamiyle reye vaz'olunup (5) müstenkif ve (19) redde karşı (135) rey-le ve ikinci madde aynen, üçüncü madde tadilen kabul ve dördüncü madde hakkında cereyan eden müzakere kâfi görüldü. İkinci Reisvekilliği için yapılan intihapta Kırşehir Mebusu Müfid Efendinin (99) rey-le ihrazi ekseriyet etmiş olduğu tebliğ edildi. İera Vekilleri Reisi Rauf Bey tarafından, İsmet Paşa Hazretlerinin Sulh Konferansı hakkında Düveli Mütelifeye iera eylediği tebligat okundu. Sıhhiye Vekâleti Vekili Doktor Tefvik Rüşdü Bey, Erzurum Mebusu Salih Efendinin muhacirin ahvaline dair sual takririne cevap verdi. Ve Perşembe günü içtima olunmak üzere Celseye nihayet verildi.

6. — SUALLER

1. — Vesaiti nakliyyeden zürraa ne miktar tevziat iera edildiğine dair Gazianteb Mebusu

Yasin Beyin sual takriri İktisat Vekâletine,

2. — Emanatı şerife ve saire hakkında Kon-ya Mebusu Abdülhalim Çelebi Efendinin sual takriri Heyeti Vekile Riyasetine,

3. — Osmanlı Bankasına müşkülât ihdas edildiğine dair Kütahya Mebusu Besim Atalay Beyin sual takriri Maliye Vekâletine,

4. — Kurtarılan yerlerde âşar ambarlarındaki zahahir hakkında Gazianteb Mebusu Yasin Beyin sual takriri Maliye Vekâletine,

5. — Sırbistan ve Yunanistan itilâfı hakkında Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Beyin sual takriri İera Vekilleri Riyasetine,

6. — İstanbul vaziyeti hakkında Maraş Mebusu Hasib Beyin sual takriri İera Vekilleri Riyasetine,

7. — İstanbul matbuatındaki sansür hakkında Kastamonu Mebusu Besim Atalay Beyin sual takriri Hariciye Vekâletine,

8. — Kocaeli hakkında Lâzistan Mebusu Ziya Hürşid Beyin sual takriri Dahiliye Vekâletine,

9. — Refet Paşa hakkında Diyarbekir Mebusu Şükrü Beyin sual takriri Heyeti Vekile Riyasetine,

10. — Refet Paşanın İstanbul'daki vaziyetine dair İstanbul Mebusu Neşet Beyle rüfekâsının sual takriri Heyeti Vekile Riyasetine,

11. — Yunanlılar tarafından götürülen sivil ahali hakkında Kütahya Mebusu Cemil Beyin Hariciye Vekâletinden sual takriri,

12. — Şimendiferlerde istimal edilen kömür hakkında Bolu Mebusu Hilmi Beyin sual takriri Nafıa Vekâletine,

13. — Erzurum Mebusu Salih Efendinin Anadolu'da serseri gezen kıptiler hakkındaki sual takriri Dahiliye Vekâletine,

14. — Erzurum Mebusu Salih Efendinin, Sulh Konferansının esbabı tehirine ve saireye dair sual takriri Hariciye Vekâletine.

İkinci Reisvekili

Hüseyin Avni

Kâtip

Ziya Hürşid

Kâtip

Mahmud Said

REİS — Zaptı sabık hakkında diyeceğiniz var mı?

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Efendim ikinci Reisvekilliği deniliyor. Halbuki: İkinci Reisvekâleti Vekilligidir.

ÖMER LÜTFİ B. (Amasya) — Hayır efendim, bundan da bıktık.

ESAD Ef. (Aydın) — Aydınlı Hasan Kâmil Efendinin mahkûmen Kayseri'de ikamete memur edildiği yazılıyor. Halbuki Hasan Kâmil Efendi mahkûmen değil; yalnız Mutasarrıfla aralarındaki ihtilâfa binaen Kayseri'de ikamete memur edilmiştir, tashih edilsin.

REİS — Peki. Zaptı sabıki tashihan kabul edenler lütfen el kaldırsın. (Tashih yok sesleri) Esad Efendinin tashihi veçhile zaptı sabıki kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Usulü müzakereye dair bir şey söyliyeciğim. (Müzakereye başlamadan, ne usulü müzakere sadaları)

FEYYAZ ÂLİ B. (Yozgad) — Reis Efendi Hazretleri; Refet Paşa hakkında benim iki takririm vardı. Elyevm cevap verilmedi. Halbuki bu zat mümessil iken şimdi Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Mümessili olmuştur. Bu calibi dikkattir. Lütfen suallerimize bir an evvel cevap verilsin.

REİS — Nizamnamede sualler hakkında cari olan usulü Makamı Riyaset takibeder, icabına bakarız.

BESİM ATALAY B. (Kütahya) — Reis Beyefendi, bendenizin bir takririm vardı. Bir hafta kadar oluyor verdim. İstihlâs edilen yerlerde birtakım mesail vardır. Bunlar hâlâ yüzüstü bulunuyorlar. Bunlara kim vaziyet edecekse etsin. Lütfen bunların çaresi bulunsun. Bunların tâcili için bir takrir verdim, hâlâ cevap verilmedi.

REİS — Efendim, encümeni mahsusundan mazbatasını çıkaracaktır. Birleştirip mesele halledilecektir. (Gürültüler) Müsaade buyurunuz efendim. Evrakı varide vardır. Onlar okunacak. Efendim Bursa Mebusu Operatör Emin Beyin..

RAGİB B. (Kütahya) — Bugün Nevahi Kanunu müzakere edileceğinden evrakı varide konulmamasına karar verildi.

REİS — Evrakı varide mahallerine havale edilir, Ragıb Beyefendi.

2. — TEKLİFLER

1. — *Bursa Mebusu Operatör Emin Beyin, Şûrayı Devlet teşkili hakkında kanun teklifi (2/596)*

REİS — Bursa Mebusu Operatör Emin Beyin, bir Şûrayı Devlet teşkiline dair teklifi kanunisi var, Lâyiha Encümenine gönderiyoruz.

2. — *Kars Mebusu Cavid Bey'in, Nizamnamei Dâhilinin yüz on birinci maddesinin tadiline dair kanun teklifi (2/597)*

REİS — Kars Mebusu Cavid Bey'in, Nizamnamei Dâhilinin suallere dair kısmının tadiline dair bir teklifi kanunisi vardır. Nizamnamei Dahili Encümenine gönderiyoruz.

CEMİL B. (Kütahya) — Nizamnamei Dahili Encümeni nerede?

REİS — Encümen âzayı kiramına da rica ederiz. Bir an evvel toplanırlar, bakarlar.

3. — TAKRİRLER

1. — *Genc Mebusu Faik Beyin, Diyarbakır Jandarma Alay Kumandanıyken tekaüdedilmiş olan Sıdkı Bey hakkındaki Meclis kararının tasvihan tekindedilmesine dair takriri*

REİS — Genc Mebusu Fikri Faik Beyin, Diyarbakır Jandarma Alay Kumandanı iken tekaüdedilmiş olan Sıdkı Bey hakkında bir temenni takriri vardır. Okunacak.

Riyaseti Celileye

Diyarbakır Jandarma Alay Kumandanı Sıdkı Bey hakkında encümenin ittihaz eylediği karar Heyeti Umumiyece tasviben kabul edilerek o suretle Dahiliye Vekâletine 6 Teşrinisani 1338 tarihinde tevdi olunmasına karar verilmiş ise de dairei aidesi İstida Encümeninin mumaileyh Sıdkı Beyin iadei memuriyetini mutazammın kararının Heyeti Umumiyece tasvibinde tereddüde duçar olduğu anlaşıldığından Dahiliye Vekâletinin zapta geçen Meclisi Âlinin tezahürat ve kararı dairesinde ifayı muamele eylesimini temenni ederek işbu takririn Vekâleti müşarünileyhaya havale buyurulmasını arz ve teklif eylerim.

15/II/1338

Genc Mebusu

Fikri Faik

(Tasviben gönderilmiştir sadaları)

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Meclis karar vermiştir. Temenni olur mu? Bendeniz de söz istiyorum Reis Bey.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Efendim ma-lümüâliniz Diyarbakır Jandarma Kumandanı

Sıdkı Bey tekaüde sevk edilmiş. İstida Encümeni, mumaileyh hakkında yapılan muamelenin doğru olmadığını, haksızlık olduğunu tasdik etmiş ve Heyeti Celilenize tesbit ettiği mazbatayı sevk etmişti. Heyeti Celileniz, İstida Encümeninin yaptığı mazbatayı tasdikan ve mumaileyh hakkında yapılan kararı vâkum tebdilini Dahiliye Vekâletine bildirmişti. Dahiliye Vekâleti ise, Meclisin kararı karşısında şimdi tereddüdediyor. Binaenaleyh Meclisin kararı karşısında tereddüdün ne kadar muhik olduğunu takdiri âlinize terk ediyorum. Her halde bu defa verilen taktirin temenni mahiyetinde değil, tasvip mahiyetinde olarak, yani tekit mahiyetinde gönderilmesini rica ederim ve bu suretle Dahiliye Vekâletine tevdiini teklif ederim.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Efendim; malûmuâliniz bu mesele, geçenlerde mevzuubahsoldu. Meclisi Âli ekseriyetle bunun mağduriyetini tasdik ederek dâirei aidesine iadesine karar verdi. Hattâ o zaman bendeniz talebetmişim ve demiştim ki : Mademki bunda bir hata vardır ve bir haksızlık yapılmıştır. Haksızlık yapan dairenin de mesul edilmesini istemişim ve bu uzunboylu münakaşatı mucibolmuş ve bu cihet meskûtunanh geçmişti. Anlamıyorum, yine o daire Meclisi Âlinin kararı karşısında tereddüdediyor ve onu infaz etmek istemiyor. Meclisi Âlinin ittihaz ettiği karar karşısında tereddüdeden bir vekâletin mevki ne olabilir? Bunun takdirini rica ederim. (Yoktur, sadaları) Yalnız efrat hakkında kanun tatbik edilmemeli, tereddüdeden vekiller hakkında da tatbik edilmeli.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim bendeniz geçen gün Dahiliye Müsteşarı Beyin yanında idim. Jandarma Umum Kumandanı Galib Bey de oraya geldi. Meclisi Âlinin bu hayta ittihaz ettiği karar, bu adam hakkında kanun dairesinde muamele yapılmasının tebliğinden ibarettir. Onlar da tereddüdediyorlardı. Bu mesele tekaüde sevk edilmiş olan bir memurun tekrar istihdamı için ahkâmı kanuniyeye nazaran Heyeti Vekilenin cevazi istihdam kararı vermesinin icabettiği şekilde münakaşası ediliyordu. Bendeniz dedim ki; gerçi Meclisin kararı, kanun dairesinde muamele yapılması yolunda sâdır olmuş ise de bunun hakkındaki muamele haksız görülmüştür ve Meclisin efkârı ununmiyesi bunun mağduriyetinin telâfisi mahiyetindedir. Meclisi Âlinin zabıtları okunarak ona göre mu-

amele ifası lâzımgeleceğini bendeniz söylemişim. Onlar da Meclisin zabıtlarını celbedecekler ve icabını teklif ederek mağduriyetinin telâfisi çarelerini arıyacaklardı. Yani Meclisin kararı, oraya, bu adam hakkının muhafazası için kanun dairesinde muamele ifası şeklinde tebliğ edilmiştir.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) Riyaset göndermiş.

RAGİB B. (Kütahya) — Reis Efendi şimdi zatîâliniz Nizamnamei Dahilinin ahkâmını muhafazadan bahis buyurdunuz.

REİS — Tekrar izahını istiyorlar. Makamı Riyaset vazifesini bilir efendim.

RAGİB B. (Kütahya) — Evet, bir mesele müzakere edilmek için evvelemerde ruznameye alınır. Sonra da müzakereye konur. Halbuki bu, ruznameye alınmamıştır.

REİS — Efendim şimdi şahıslar arasındaki hakkı müdafaa ediyorlar, bu meselenin makamı aidinden izahını istiyorlar.

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Şimdi efendim eğer bu taktir okunduğu zaman Ragıb Beyefendi mütalâalarını söylemiş olsalardı doğru olurdu. Fakat müzakereye başlanakla bunu Meclisi Âli kabul etmiş midir? Bendeniz temenni taktirinin Nizamnamei Dahilimizde hiçbir kıymeti hukukîyesi olmadığına kaanüm. Arkadaşlarımızdan rica edeceğim ki hakikaten Meclisi Âlinin kararını infaz etmeyen bir vekâlet varsa bunun hakkında yapılacak olan istihzadır. Meclisi Âlinin, şu temenni taktiri üzerine müzakere için geçireceği zamanın boşa gideceği kanaatindeyim. Çünkü bu taktirin neticesi ne olabilir? Kararı sabıku tekidi ve Meclisi Âlinin bir mesele hakkında iki defa karar vermesi Meclisi Âlinin haysiyet ve şerefiyle gayrimütenasiptir. Şu verdiğimiz kararın tatbik edeceksin diye havale edilip de vekil bunu yapmamış ise Meclisi Âli bu muttali olduğu dakikadan itibaren vekil hakkında lâzım gelen muameleyi yapması icabeder ve bu zaruridir. Bendeniz şu temenni taktirinin sahibine rica ediyorum. Hakikaten böyle bir şey varsa bir istihzah taktiri versinler. Böyle bir mesele varsa istizah yapsınlar. Değilse bittabi mesele yoktur. Onun için istihzah yapılmasını ve aksi takdirde ruznameye geçilmesini teklif ederim.

İSTIDA ENCÜMENİ REİSİ DURAK B. (Erzurum) — Efendim Nizamnamei Dahilinin

maddei mahsusasında İstida Encümeninin kararları katıdır. Hepiniz bilirsiniz, okumuşsunuzdur. Okumayanlar tekrar okuyabilirler. Bunun için burada bir daha teyide ve tekide lüzum yoktur. Hattâ buradan encümeninizin doğrudan doğruya göndermiş olduğu bir mazbata bir kararı katıdır. Onun haricinde muamele yapmanın imkânı yoktur. Nizamnamemiz mucibince. Binaenaleyh Meclisi Âli bunu tasvibetmiş ve göndermiştir. Dairei aidesi gönderilen mazbata üzerine muamele yapmaya mecburdur. Bunun için müzakereye filân hiç de lüzum yoktur.

SALİH Ef. (Erzurum) — Reis Bey söz benimdir. Söyliyeceğim.

REİS — Efendim hakkınızı ıskat ettiniz. Durak Beyden evvel zatîalinizi çağırırım, takririm var okunsun dediniz.

HÜSEYİN AVNİ B. (Elâziz) — Dahiliye Vekili burada yoktur. Gelsin cevap versin. Benim anladığıma göre bu karar Mecliste cereyan ettiği gibi tebliğ edilmemiştir. Bu pek kısa pek mahdut, anlaşılmaz bir tarzda Dahiliye Vekâletine tevdi edilmiştir. Denilmiştir ki muamele lâzime kanuniyeyi ifa ediniz. Şimdi Dahiliye Vekâleti olsun, Jandarma Dairesi olsun tekaüde sevk edilmiş bir adam için muamele lâzime kanuni hakkında tabii tereddüdeder. Binaenaleyh şimdi Meclisi Âliniz yeniden tasvibetmiş olduğunu işaret buyurursunuz, onla da yaparlar.

REİS — Efendim, müzakerenin kifayetine dair takrir var. Bu meselenin kifayeti müzakeresini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüştür. Şimdi bir takrir var, okunacak. Yalnız Heyeti Celilenizi bir noktada tenvir etmek isterim ki, bu bapda evvelce İstida Encümeninden gelen bir mazbata hakkında müzakere cereyan etmiştir. O mazbata muhteviyatı ne ise bittabi Meclisi Âlinin kararı da o merkezde çıkmış olacaktır. Takrir de onu gösteriyor. O suretle reye vaz'edeceğim.

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Evvelki karar mucibince mumaileyhin hemen iadesi lüzumunun Dahiliyeye havalesini teklif ederim.

Yozgad Mebusu
Feyyaz Âli

DURAK B. (Erzurum) — Efendim yeniden reye lüzum yoktur. Meclisi Âlinin kararını bo-

zar. Oraya havaale edilsin, başka bir şey yoktur.

REİS — Durak Bey, müsaade buyurunuz efendim.

DURAK B. (Devamla) — Olmaz efendim.

REİS — Efendim, müsaade buyur. Fikri Faik Beyin vermiş olduğu takrir Meclisi Âlinizin evvelce İstida Encümeninden gelen bir mazbata üzerine kabul ettiği kararın tatbikini temenni etmekten ibarettir. Bu şekilde bu meseleyi kabul buyurarak aiddolduğu Vekâlete havalesini kabul edenler lütfen el kaldırsın; kabul edilmiştir.

4. — MAZBATALAR

1. — *Karahisarı Sahib Mebusu Mehmed Şükrü Beyle refikinin, Mecalisi İdare intihabatı hakkındaki kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/590)*

REİS — Efendim! Mecalisi İdare intihabatının tadili hakkındaki teklifi kanununun şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası var. Dahiliye Encümenine gönderiyoruz.

2. — *Gazianteb Mebusu Âli Cenani Beyle rüfekasının, Gazianteb ahalisine muavenet hakkındaki Kanunun temdidi müddetine dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası*

REİS — Gazianteb ahalisine muavenet hakkındaki teklifi kanuniye dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbataları var. Ruznameye alıyoruz.

2. — *Aydın Mebusu Esad Efendinin, Aydın Mutasarrıfı ile aralarındaki ihtilâfi eskârdan dolayı Kayseri'ye ikamete memuren sevk edilen Aydınlı Hasan Kâmil Efendinin memleketine avdetine müsaade olunmasına dair takriri*

REİS — Efendim, Aydın Mebusu Esad Efendinin bir takriri var. Okunacak.

Riyaseti Celileye

Yunanlıların Aydın'ı işgalinde en iptida tahtı tevkiye aldığı Aydın'ın hamiyetli, vatan ve millete muhabbetli evlâmdan Hasan Kâmil Efendi bundan ön ay mukaddem Aydın mutasarrıflığıyla ihtilâfi eskâr dolayısıyla Mutasarrıfın Garp Cephesine arz ve işarı üzerine bilâ-muhakeme Kayseri'ye gönderilerek orada ikamete memur edilmiştir. Badehu Mutasarrıf da

infisal etmiştir. Hürriyeti viedana, yüksek bir irfana malik olan, yeri yurdu Yunanlılar tarafından mahvü perişan edilen Hasan Kâmil Efendinin istirdadolunan memleketine kavuşmasında hiçbir mahzur olmadığı gibi hoşnudiyeti umumiyeyi mucibolacağından refî ikametine ve memleketine avdetine müsaade edilmesini Meclisi Âliden istirham eylerim, efendim.

13 Teşrinisani 1338
Aydın Mebusu
Esad

REIS — Efendim, takriri Heyeti Vekiloye gönderiyoruz. Evrakı varidemiz bitmiştir. Ruznamemizde Nevahi Kanunu vardır.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Reis Bey, bir şey arz edeceğim. Usulü müzakereye dair...

REIS — Efendim, ne var, usulü müzakereye dair? (Gürültüler).

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Efendim, mesele gayet mühimdir. Menhubat Kanununu bir an evvel çıkaralım. Nevahi Kanununu Cumartesi günü müzakere edelim. (Yok, olamaz sadaları).

5. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *İdarei kura ve nevahi kanunu lâyihası ve Dahiliye Encümeni mazbatası.*

REIS — Efendim, Nevahi Kanununun 115 nci maddesi Dahiliye Encümeninden gelmiştir.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Ben vazifei viedaniyemi ifa ettim.

REIS — Encümenenden tadil olunan şekli gelmiştir. Şekli müaddel okunacak :

Madde 115. — Nahiye müdür, muavin ve vekilleri muhalifi kanun harekâtlarından naşi kavanini mevzua ahkâmına tevfikân tecziye olunurlar.

REIS — Efendim buna dair söz istiyen varmı?

ZIYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Efendim malûmuâliniz bu maddenin geçen gün müzakeresi neticesinde o zamanki Dahiliye Encümeninin fikri kabul edilmiyerek birçok tadil teklifleri verilmiş ve bunlardan Gazianteb Mebusu Ali Cenani Beyin tadil takriri kabul edilmişti. Encümenence bu tadil takriri ahkâmına göre bir madde hazırlanması lâzımdı. Ali Cenani Beyin takriri şu yoldadır. «Nahiye müdür ve vekilleri

kendi memuriyetini selbeder bir mahkeme kararı olmadıkca azlolunamazlar» diyorlar. Halbuki şimdi Dahiliye Encümeni bunu tamamiyle değiştirmiş, kendisinin eski fikrine göre yapmıştır. (Aynı şekildir sesleri) Nahiye müdür ve vekilleri kavanini mevzua ahkâmına göre tecziye olunurlar, deniyor. Bu şekil mucibince nahiye müdürlerini kaymakamlar yine azledebiliyor. Halbuki Ali Cenani Beyinkinde tahfif vardı. Yani bir mahkeme mahkûm etmedikçe kimse azledemiyecekti. Bu da Hâkimiyeti Milliyenin tecellilerinden biridir. (Pek doğru sadaları) Heyeti Aliyeniz bunu kabul etmişti. Encümen başka türlü kendi fikrine uydurarak bunu tadil etmiştir. Dahiliye Encümeninin bu tadilinin reddini teklif ederim ve bir de takrir veriyorum.

MAZBATA MUHARRİRİ AHMED HİLMİ B. (Kayseri) — Efendim, esbabı mucibesini izah edebilmek için evvelâ Nevahi Kanununun birinci maddesini beraber okuyalım.

ZIYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Müzakere olmuştur, Ahmed Hilmi Bey.

MAZBATA MUHARRİRİ AHMED HİLMİ B. (Devamla) — Müsaade buyurunuz efendim; Nahiye Kanununun birinci maddesinin son fıkrasında «İdarei Umumiyye mütaallik kavanin ve nizamatin tevdi eylediği vazaifi ifa ile mükelleftir» deniyor. Dikkat buyurulursa kavanin ve nizamatin tevdi ettiği vazaifi ifa ile mükelleftir. Nahiye bu salâhiyeti de haizdir. Sonra Nahiye, Teşkilâtı Esasiye Kanununda teşkilâtı idariyeyi haiz cüzütammı idari olmak üzere tarif ediliyor. Binaenaleyh nahiyenin iki türlü vazaifi vardır. Muhtariyeti haizdir. Teşriî salâhiyeti haizdir, bütçesi vardır. Bundan dolayı ancak vilâyet şûrasının bahşetmiş olduğu şekilde tecziye edilecek. Fakat mademki Nevahi Kanununun birinci maddesinde icrasıyla mükellef olduğu kavanin ve nizamatin ihmalinden dolayı her hangi bir memur gibi tecziye edilmesi lâzımdır. (Gürültüler) Müsaade ediniz. Encümeninize tevdi olunan takrirleri müzakere ettik ve kanunun evvelce kabul olunan maddelerini nazarı itibara aldık. Heyeti umumiyesinden çıkardığımız netice şudur ki; nahiye müdürü muhtardır, aynı zamanda memurdur. Meselâ seferberlik emri vermiş, nahiye müdürüne şu esnan dâhilinde bulunan adamları silâh altına alınız diye vali ve kaymakam tarafından emir verilmiş. Tebli-

gat icra edilmiş. Şimdi soruyorum. Nahiye müdürü vazifesini ifa etmediği halde kaymakam elini bağliyacak, ona bir tebligat ifa etmeyecek midir? Efendi vazifenizi ifa etmiyorsunuz, size şu tebligatı ifa ettik, yapmadınız. Binaenaleyh derhal vazifenizi ifa ediniz. Etmediğiniz takdirde hakkınızda muamele kanuniye ifa edilecektir demiyecek midir? Nahiye müdürünün muhalifi kanun ahvalinden naşı elbette hakkında takibatı kanuniye icra edilecek ve bu da yine şura mahkemesinin hükmüne iktiran edecektir. Bu, bu yolda yapılırsa salim bir şekil istihsal edilmiş olur. Aksi takdirde mafevkî hiçbir emrini ısga etmez ve nahiyeler birtakım müstakil hükümetler şeklinde olur ve bu da teşevvüşü idareyi mucibolur. Şüphesiz bunu Meclisi Âliniz de kabul etmez.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Mahkemeler var, mahkemeler.

NEŞET B. (Kângırı) — Efendim, bu maddede nahiye müdürleri hakkında mücazâtı inzibatıyeden bahsediyor. Halbuki Dahiliye Encümeninin tadil etmiş olduğu madde kavanini mer'îye ve mevzua dairesinde mücazâta dair mutlak bir maddedir. Burada takyit vardır. Bu sefer Dahiliye Encümeninin muaddel maddesi ise bütün harekâtına ait ve bütün mücazâtı mutazammındır. Bu itibarla Dahiliye Encümeni buradaki noktai nazarını adamakıllı tesbit edememiştir. Ve sonra Ziya Hürşid Beyin buyurdukları gibi bunların azilleri mahakimce olmasını Heyeti Umumiye tahtı karara almıştır. (Evet sadaları) Tahtı karara aldıktan sonra böyle umumi bir surette maddenin teşviş edilmesi doğru olamaz. Çünkü kavanini mer'îye ve mevzua dairesinde icrayı mücazât edildikten sonra Dahiliye Encümeninin bir hakkı vardır. Bu idareten şöyle yapmıştır. İdareten filân azlettim diyecek...

AHMED HİLMİ B. (Kayseri) — Diyemez efendim, kavanini mevzua ahkâmına mugayirdir.

NEŞET B. (Kângırı) — Der efendim, der. müdür vekillerini idare memuru olarak telâkki buyuruyorsunuz. Mademki bunu idare memuru olarak telâkki buyuruyorsunuz ve bunların idareten azli de mafevkîne raciştir. Demek ki bir mahkemeye havale olunmadan azledilecektir.

ZIYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Hâkimiyeti Millîye o zaman nerede kalacaktır?

HAKKI HAMİ B. (Sınob) — Encümen namına söz söyleyen Ahmed Beyefendi encümenin noktai nazarını birinci maddeye istinadettirdiler. Bendeniz encümenin maddeyi bu şekilde kabul ettirmek için birinci maddenin bunu âmir olduğu tarzında ısrar edeceğini zannetmem. Malûmuâlileri biz yaptığımız kanunlarla ne ileri gideriz, ne geri gideriz. Bendenizin anladığıma göre milletin intihabettiği ve hiçbir suretle vali, mutasarrıf ve kaymakamın dahl ve tesiri bulunmayacağı bir heyet hakkında yapılacak muameleyi ne kaymakam, ne mutasarrıf ve ne vali yapamaz. Beyefendiler! Biz yaptığımız kanunlarda maatteessüf eski hayattan, eski zihniyetten, eski ruh ve eski itiyattan tecerrüdedemiyoruz. Çünkü biz eski kavaninin, eski ananenin mahsulüyüz.

ZIYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Bilhassa Dahiliye Encümeni.

HAKKI HAMİ B. (Sınob) — Yoksa Teşkilâtı Esasiye Kanunu mevut ve mer'î ise ve şu kanun Teşkilâtı Esasiye Kanununa müsteniden yapılıyorsa rica ederim nasıl olur da şûralar hakkında kaymakam tecziye yapar? Şu yapar, bu yapar. Yani bu vaz'ettiğimiz esas ile taban tabana zattır. Sonra anlıyamadığım bir mescele, maddede deniliyor ki : Kavanin ve nizamât ahkâmına riayet etmemesinden dolayı kaymakam veya mutasarrıf veyahut vali tarafından hakkında takibat ifa edilir. Efendiler! Bu Teşkilât Kanunu, Nahiye Kanunu neşredildikten sonra da eski usuller dâhilindeki salâhiyetler ifa edilecekse bu kanuna hiç lüzum yoktur. Şu halde rica ederim ki encümenden, yani temenni ederim ki encümenden yapılacak madde teşekkül edecek nahiyelerin vaziyeti hukukiyelerine muvafık olsun. Yoksa bu bir şekilde kabul edilecek maddeler yekdiğeriyle tezat teşkil eder. Bu itibarla encümenin bu baptaki noktai nazarının reddi hukukan da, kabul ettiğimiz Teşkilâtı Esasiye Kanununa göre de zaruridir. Onun için reddini teklif ediyorum. Çünkü şûraların içersinden çıkan bir müdür hakkında yapılacak muamelenin ancak mahakimce yapılması zaruridir. Ve maddenin Ziya Hürşid Bey arkadaşımızın teklifi veçhile kabul edilmesini bendeniz de Teşkilâtı Esasiye Kanununu sıyaneten teklif ediyorum.

HAYDAR B. (Van) — Arkadaşlarım bu bapta izahat verdiler.

YASİN B. (Gazianteb) — Meclisi Âlinin karar verdiği bir mesele üzerinde tekrar müzakere ve münakaşa açılması nasıl olur?

REİS — Tadilen gelen madde üzerinde müzakere ediyoruz.

YASİN B. (Gazianteb) — Karar vardır, nasıl olur?

HAYDAR B. (Van) — Ahmed Bey ve sair arkadaşlarımız bu mesele hakkında izahat verdiler. Fakat, Dahiliye Encümenini eski kafalıkla itham eden Ziya Hürşid Bey onu söylemekte mâzurdur. Onun için bu duvara karşı atılmış bir lâstiktir, yine kendisine avdet eder. (Ziya Hürşid Beye hitaben) Burası ciddi bir yerdir, burası ilim yeridir. Otur orada dinle. Bendeniz zatîâlinizin sözlerini dinledim.

REİS — Devam buyurun Haydar Bey! Lâzımgelen ihtarı biz yaparız.

HAYDAR B. (Van) — Yapınız da ondan sonra....

REİS — Sükût ediyor.

HAYDAR B. (Van) — Tamam kabul ettim. Efendim biz kanunu yaparken gözümüzün önüne Teşkilâtı Esasiye Kanununu getirdik. Teşkilâtı Esasiye Kanunu nahiye için hayatı hususiyesinde şahsiyeti muhtareyi haizdir, diyor. Sonra yine bu Nevahi Kanununun kabul etmiş olduğumuz birinci maddesiki Hakkı Hami Beyefendi onu çürük bir senet zannediyorlar, halbuki: Bu, en birinci madde temel taşı olan bir maddedir ki: Lütfen kendisi de onun kabulü için el kaldırmıştır. Biz nevahi teşkil ediyoruz. Hayatı hususiyesinde muhtariyeti haiz. Yoksa her köyde bir müstakil Hükümet teşkil etmiyoruz. Eğer böyle her köyde müstakil bir Hükümet teşkil edecek olsaydık, beyefendilerin buyurduklarını kabul etmek ve kanunları da öyle yapmak lâzımgelirdi. Kanun diyor ki yalnız hayatı hususiyesinde muhtariyeti haizdir. Ve şahsiyeti mânevîyeyi haizdir. Bunun haricinde değildir. Bir Hükümete bir yere başının bağlanması lâzımdır. Bağlanmadığı takdirde müstakil bir Hükümet olur. Eğer Müstakil Hükümet teşkil etmek istiyorsak beylerin dedikleri doğrudur.

Hamdi B. (Biga) — Biz yine bağlıyoruz, hükümâ devrediyoruz.

HAYDAR B. (Van) — Buraya gelir, söylersiniz.

ZIYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Rica ederim Reis Efendi herkese ihtara hakkı var mıdır? Kendi başına söz söylüyor.

REİS — Lâzımgelenlere cevap veriyorum, rica ederim.

HAYDAR B. (Van) — Birinci madde, kabul ettiğimiz birinci madde diyor ki, idarei umumiyye mütaallik kavanin ve nizamatin tevdi eylediği vazaifi ifa ile mükelleftir. Demek ki devletin emrettiği vazaifi umumiyyeyi ifa ve tatbik edecek nahiye müdürü ve nahiye heyetidir. Gerek bu kanunda ve gerekse bu kanunu takiben gelecek olan Şûralar Kanununda ne kaymakamın, ne de mutasarrıfın ve ne de valinin, hattâ vali yalnız bir yerde vardır. Tarruz vukuunda yalnız müdahale edebilir. Şûraların vazafine, nahiyelerin dahili olan vazifelerine ve hayatı hususiyelerine katıyen ve katibeten müdahale edecek değildir. Fakat kavanini umumiyenin tatbiki hususu, ki onun içinde zabıtai adliye ve mania vazifesi de dâhildir. Bunu tabii şûralara mevdu kılamaz. Şimdi zabıtai mânia ve adliye vazafinden ve sair kavanini umumiye ve nizamiyenin noktai tatbikeyesinden dolayı bunu hangi şûranın, hangi usuliyeye teeziye edeceğiz? Bunu tenkid edenler tecziye tarzını da göstermelidirler, herkes tenkid edebilir. Fakat tenkid ettikten sonra onun yer'ne hiç olmazsa bir şey teklif etmelidir. Bizim istinadettiğimiz bir kanundur. Takdiri zatî değildir. Memleketi selâmete sevk etmek istiyoruz. Uçuruma değil, efendim. Şimdi tekrar arz ediyorum, gerek bu kanunda, gerek Şûralar Kanununda kaymakamın, mutasarrıfın ve valinin, şûraların hiçbir şeysine karışmıyacağına dair kayıt vardır. Teşkilâtı Esasiye Kanununda da mevcuttur. Bunun haricinde bir şey yapamayız. Nahiye müdürü olan zat kaymakama merbut olmak lâzımgelir. Çünkü her gün nahiyenin asayişine, maliyesine, araziye, ferağa, intikale, nüfusa ve sair hususata dair olan iş'arat ve istiş'arat kiminle vâkı olacak? Kaymakamla değil mi efendim? Ey bundan dolayı bir cürüm hâdis olacak olursa ne olacak? Bu madde ile fazla bir şey vermiş olmuyoruz. Ahkâmı umumiyyeye tevfikân hakkında tatbikat ifa edilecektir, diyoruz. Arkadaşlar bağırıyorlar, diyorlar ki, mahkemenin hükmü vardır. Zaten biz de bunun haricinde bir şey yapmış olmuyoruz. Zaten şimdiki yeni usulümüzde vali, nahiye müdürü ve yahut başka bir memur hakkında takibatı kanu-

niyede bulunur ve encümen de lüzumuna karar verirse adliyeye zaten gider. Binaenaleyh; doğrudan doğruya ne kaymakam, ne vali ve ne de bir mutasarrıf bir nahiye müdürü hakkında katiyen ve katibeten bir hüküm verecek değildir. Eğer nahiyenin hayatı hususiyesine mütaallik, nahiye müdürünün ve yahut da heyeti idarenin bir süi-istimalini, bir süidaresini görecektir olursa kaymakam tabiidir ki nahiyenin merbut olduğu vilâyet şûrasına arzı malûmat eder. Ve fakat doğrudan doğruya onun hakkında bir karar veremez. Burada tefriki madde etmek icabediyor. Rica ederim biz iki şeyi nazarı itibara alıyoruz. Bir nahiyenin hayatı hususiyesi ki buna rüesayı memurun katiyen karışamaz. Fakat bir nahiye müdürü aynı zamanda bir Hükümet memurudur. O suretle kabul ediyoruz. Yok eğer bu şekli istemiyorsanız, Hükümetin kendi işlerini, kavanini mevzua dairesinde kendi hususatını tedvir etmek için mutlaka başka bir heyeti idare teşkilini istiyorsanız ayırırız. Ayrı bir memur tâyinine dair buraya bir madde koyarız. Fakat çok rica ederim, buraya dikkat ediniz. Biz müstakil hükümetler teşkil etmiyoruz. Nahiyeye hayatı hususiyesinde salâhiyet ve vüsat veriyoruz. Kendisinin saadetini temin edecek surette salâhiyet veriyoruz. Fakat ahkâmı umumiye mütaallik hususatı yuksek makama rapt ediyoruz. İşte bizim söylediğimiz budur beyefendiler.

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Efendim anlıyorum, müdürler hakkında, idare memurları için hâlâ cari olan usul cari olacaktır. Yani nahiye müdürleri hakkında şikâyet vukubulursa memurini hazıra gibi Tetkik Heyetine, Muhakemat Encümenine gidecek mi? (Tabii, sesleri) Sonra encümen nasıl oluyor da milletin intihabettiği bir zatı Hükümetin tâyin ettiği bir memur gibi azlediyor.

HAYDAR B. (Van) — Bismillâhirrahmanirrahim diyerek söze yeniden başlayayım. Arz ettim efendim. Nahiyeleri ya müstakil Hükümet teşkil ederek büsbütün gayrimesul telâkki edeceğiz. Ve yahut da bir köy veya birkaç köyden ibaret olan nahiyeye hayatı hususiyesinde muhtariyet vereceğiz. Fakat Hükümete de raptedeceğiz. Kavanini umumiyenin tatbikini ya aynı heyete vereceğiz. Yahut da ayrı ayrı heyetlere vereceğiz. Eğer oraya, aynı heyeti koyacak olursak başı kaymakama bağlı olmak lâ-

zımgelir. Ahali intihabetti, eyvallah... Bu hususa katiyen kaymakamı karıştırmıyorum. Fakat nahiye müdürü aynı zamanda zabıta adliye ve mania ile mükellef olacak. Kavanini umumiye yi tatbik edecek ve hiçbir yere merbut olmayacak, bu nasıl olur? Asayişe mütaallik bir cürmü olursa ve yahut başka bir şeye dair müdürün bir cürmü olursa mesul olacak. Yoksa hayatı hususiyeye aidolan vazifede değil, Hakkı Hami Bey! Bir kimse geldi, şikâyet edecek, müdür hakkında... Kime müracaat edecek, Hakkı Hami Bey?

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Doğrudan doğruya mahkemeye.

HAYDAR B. (Devamla) — Hangi mahkemeye? Olamaz ki, çünkü elimizde kabul edilmiş bir kanunumuz vardır. Diyor ki; bir memur hakkında bir şikâyet vâkı olacak olursa merbut olduğu makam tahkikat yapar. Aidolduğu encümene verir. Encümen lüzum veyahut ademilüzumu muhakemesine karar verir. Ondan sonra mahkemeye sevk eder. Bizim şimdiye kadar tatbik edilen kanunumuz budur. Eğer bu kanunu da takyidedecek olursak o da başkadır.

ABDÜLHAK TEVFİK B. (Dersim) — Malûmuâlileridir ki, nahiye müdürlerini idareten azletmek vâlinin hakkıdır. Ufaçık bir hatasından dolayı hakkında şikâyet vâkı olan bir nahiye müdürünü vali ceffalkalem azledecek mi?

HAYDAR B. (Van) — Hayır efendim, bugün ben de ceffalkalem azledemiyor.

ABDÜLHAK TEVFİK B. (Dersim) — O halde zatîlilerinin tatbik etmek istedikleri maddeyle bu madde tezat teşkil ediyor.

HAYDAR B. (Van) — Tezat teşkil etmez efendim. Çünkü bir vali bir memuru hiçbir zaman muhakemesiz azledemez. Kanun diyor ki; ceffalkalem azledemez.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — İşte biz de istibdada mâni olmak istiyoruz.

HAYDAR B. (Van) — İstibdada mâni olmak istiyorsanız hakkı murakabenizi istimal buyurunuz beyefendi!

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Hakkı murakabemizde her nahiyede vücuda gelecek süiistimalâtı görecektir kadar gözlere malik değiliz.

HAYDAR B. (Van) — Malikiz ve malik olmamız icabeder. Fakat biz bugün dahi bu salâhiyetimizi burada istimal etmiyoruz. Etsek

böyle olmaz. Çünkü bu kanunun metni başkadır. Suveri tatbikiyesi başkadır. Kanun diyor ki : Kanunu Esasımız vardır. Kanunu Esasi diyor ki : Bilâmuhakeme bir memur azlolunamaz. Sonra Memurinin usulü muhakemesi hakkında Kanunumuz da vardır. O memur hakkında bir kere lüzümü muhakeme kararı verilecek, takibatı kanunîyede bulunulacak. Eğer bulunduğu müddet zarfında bir fenalığı varsa o zaman azledilecek. Ama böyle olmuyormuş da tatbikatta başka türlü yapılmış, bu kanunun kabahati değildir. Biz ona istinaden söylüyoruz. Bizim kabahatimiz yoktur.

YASİN B. (Gaziantep) — Efendim, Haydar Beyefendi bilhassa böyle umuru idareye taallâk eder her hangi bir meselede daima kürsüye geldiği vakit ihtisastan bahis buyurlar. İlim meselesidir; çocuk meselesi değildir, derler. Haydar Beyin umuru idaredeki ihtisasına hürmetkârım. Fakat Haydar Beyefendi şunu da iyi bilmelidir ki, bütün mütehasısların tecrübe tahtası benim şu omuzlarımdır. Ben çiftçi olmak dolayısıyla benim bütün omuzların onların tecrübe sahası, tecrübe tahtasıdır. Onun için benim de ihtisasım vardır, ihtisas ve ilim vâdisinde iki söz söylemekliğe benim de hakkım vardır. Lütfen dinlesinler. Bir defa Meclisi Âlinin verdiği bir karar vardır. Yüz on beşinci madde bundan evvelki içtimada müzakere edilirken birçok rüfekayı kıram kendi noktai nazarlarını uzunuzadıya söylediler. Bu madde üzerine birçok takrirler verildi. Bütün takrirlerin reye vaz'ında Ali Cenani Beyin takriri Meclisi Âlinin tasvibine iktiran etti. Bu madde işbu takrir mucibince tesbit edilmek için encümene gitti. Halbuki şimdi encümen kendi noktai nazara veyalut kendi ihtisasına göre Meclisi Âlinin kabul ettiği şu takriri tesbit etmiş, bugün yine mevzuu müzakere ediyor. Ve tekrar söz açılıyor. ben bugün bundan müteessirim. Bunda encümenin bilhassa noktai nazarı zannedersen her nahiyede müdürîyeti müstakil kılmak, bilhassa böyle telâkki ediyorlar. Ve o yolda idarei kelâm buyuruyorlar. Bilâkis işte bundan evvelki celsede, yani çok yakın bir celsede Diyarbekir Jandarına Kumandanının haksız olarak azledildiğini misal olarak zikrediyorum. Tekrar istihdamını demin Hükümete iblâğ buyurdunuz. Bendeniz de diyorum ki, nahiye müdürîyeti hata edebilir. Binaenaleyh, nahiye müdürü müntahabolmakla beraber ne olursa olsun mademki beşerdir hata yapabilir. Bunun yaptığı muamele üzerine onu işten el çek-

tirmek, sürüncemede bıraktırmak olmasın. Filhakkında hakkında tahkikat yapılsın, alelîsul netice tahkikat bir hükme iktiran etmeksizin o müdür müntehabolmak dolayısıyla ceffelkalem atılmasın diyorum. Yoksa cezasız kalsın demiyorum. (Bravo sadaları) Onun için eğer Meclisi Âli şu yüz on beşinci maddeyi şu müzakere üzerine Dahiliye Encümeninin noktai nazarına göre tesbit edecek olursa bundan evvel verdiği karardan nükûl etmiş olur. Ben arzu etmem ki, Meclisi Âli verdiği kararın hilâfında bir karar daha versin. Çünkü o kararın hilâfına tekrar bir karar vermek için ortada hiçbir şey yoktur. Onun için bendeniz müzakereyi kâfi görüyorum.

Bu maddeyi Meclisi Âlinin evvelce kabul buyurduğu şekilde tesbit edip tekrar Meclisi Âliye getirmek üzere encümene iadesini teklif ediyorum ve bu yolda da bir takririm vardır.

NECATİ B. (Erzurum) — Bu meselede rüfekayı muhtereme arasında zannederim bir noktai nazar farkından başka bir şey yoktur. Bunu da bâzı rüfeka şöyle tefsir buyurdular. Nahiye müdürü müntahap bir zattır. O halde onun Hükümet tarafından mansup bir memur tarafından tecziyesini kabul etmek hâkimiyeti milliye esasına muhaliftir. Bendeniz böyle düşünmek istemiyorum. Malûmuâliniz ıera ile mükellef olmıyan mebusların da mesuliyeti kabul edilmiştir. Yani bâzı şurut altında mesuliyetleri kabul edilmiştir. Binaenaleyh nahiye müdürleri bu şerait altında müntahabolmadıkları halde niçin bunlara mesuliyet teveih edilmiyor? Sonra buna birtakım vazaif veriyoruz. O vazaif mukabilinde bir de bunlara mesuliyet bulundurmazsak yapacağımız bir şekli idare değil, belki bir anarşi olabilir. Onun için bu meselede nahiye müdürlerinin vazaifinden dolayı mesul olması onlar hakkında icabeden takibatı kanunîyede bulunulması için icabeden bir merci ittihaz etmek lâzımgelir. Bu yapılmıyacak olursa hiçbir şey yapmış olmıyabiliriz. Ancak bu kaymakamlar mı olsun, mutasarrıflar mı olsun... Kaymakamlar Teşkilâtı Esasiye mucibince yalnız asayişe mütaallik hususatla istigal edeceğinden mutasarrıflara vermek eiheti düşünülebilir. Fakat mahkûm edilemez, haklarında bir karar sudur edinceye kadar hiçbir şey yapılamaz. Şekil zatı maksada muhalif olabilir. Çünkü: Bir nahiye müdürü ihtilâsta bulunmuş, peki, bunun meselesi mahkemede tahkik edilinceye kadar bu

nat nahiye müdürü olarak orada kalsın mı? Binaenaleyh tahkikat yapıldığından ve o mesele taayyün ettikten sonra vazifeden çekmek lâzımgelir. Yerine de bittabi yine şûra tarafından bir zâtın intihabı lâzımgelir; Zaten vekil de vardır. Binaenaleyh bu noktai nazarın tashih edilmesi lâzımgelir itikadındayım.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Encümenle rüfekayı muhtereme arasındaki fark bir noktanın iyice anlaşılmasından tevellüdetmektedir. Zannederim ki; Encümen Reisi Beyefendinin izahatı iyice tahlil edilecek olursa rüfekanın da beyan buyurdıkları mütalâalara iştirak edilirse bir nokta var : Haydar Beyefendi buyuruyorlar ki, nahiye kendi idaresinde şahsiyeti mânevîyeyi haizdir ve orada müstakildir. Kaymakamların, idare memurlarının müdahalesi yoktur. Tabii biz de bunu böyle telâkki ediyoruz. Bir de gerek idarei umumiyeyi Devlet ve gerek asayiş ve gerek kavanini umumiyeyi Devletin tabikâtı itibariyle doğrudan doğruya müteselsilen kaymakam, mutasarrıf, vali, Dahiliye Vekâlet ne kadar, bunlar bir silsile teşkil eder, birbirlerine merbutiyetleri vardır. Bundan dolayı nahiye müdürünün bir cürmü olacak olursa kaymakamın veya mutasarrıfın veya valinin hakkı azlı olmasın mı? Evet, biz demiyoruz olmasın, zaten şahsiyeti mânevîyeyi haiz olan nahiye müdürünün suiüstimalâtı olacak olursa mensubolduğu şûra tarafından tahkik ve takibolunur. Mesuldür ve mesul edilmesi lâzımgelir. Bunu o şûra mesul eder. Biz yalnız mesuliyetin memleketimizde pek elîm vaziyetleriyle karşılaştığımız için diyoruz ki; böyle bir mesuliyetin keyfe ma yeşa bir şahsın bir âmirin eline tevdiinden içtinâbediyoruz. Diyoruz ki, kabul edilen takririn müfadi idarei umumiyeyi Devlet noktai nazarından nahiye müdürünün suiüstimalâtı, verilen emre ademîtaati ve verilen emri nazarı itibara almadığından dolayı mesuliyetini mucip bir ahvali olursa kaymakam tahkikatını yapsın. Meclisi idaresine, muhakemat encümenine versin, lüzumu muhakemesine karar verilsin. Fakat elinden tutulup atılmasın, mahkemece o fiilinden dolayı mesul ediliyorsa o vakit atılsın, diyorlar. Zannederim ki; encümenin anladığı, yani kavanini mevzua dediklerindeki kasıt budur. Bu böyle izah edildikten sonra encümen bu hususta evvelece kabul edilen takririn tasrihan ifadesini diriğ ediyor. Tasrihan ifadesini diriğ buyurmıyacak olurlarsa, me-

sele yoktur. Ve tasrihan diriğ buyurmasın. Hakkında tahkikat ve takibatı kanuniye ve saire yapar. Fakat azledemez, işten el çektiremez.

ENCÜMEN REİSİ HAYDAR B. (Van) — Evet evet.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Ancak mahkemeden bir karar, bir hüküm sudur etmedikçe, bunu böyle kabul buyursunlar. Başka bir şey kalmaz. Mahkemesi ister iki sene devam etsin, ister on sene devam etsin. Memlekette halkın intihabettiği bir idare memuruna hürmet etmek ve onun kudreti idariyesini keyfi arzularla tezellül ettirmeyecek bir mevkide bulundurmamak lâzımdır. Bugün memleketin çektiği felâketler bu yüzdendir. Bunu izale etmek bizim en birinci vazifemizdir. Bugün bir adam istemediğini damataşı gibi oradan alır öteye kor, İşte biz buna mâni olmak istiyoruz. Yarın memlekette nevahi teşekkül ettikten sonra intihabat zamanında, meselâ : Misal olmak üzere söylüyorum, işlerine gelmiyen idare memurlarını vazifesini suiüstimal etti, diye damataşı gibi oynatıp durdular.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Bilhassa intihabatta.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Devamla) — İşte onun için biz diyoruz ki; idare memurlarının ta yukardan siyasetle verilecek emirlerinden ve vaziyetler ihdasından ürkmüşüzdür. Bunun için bu maddeye sarahaten bu kayıtları kıydurmak istiyoruz. Çünkü: Ağzımız yanmıştır. Ali Cenani Beyin takriri veçhile bu kayıt lütfen kanuna geçsin bunu teklif ediyorum.

ABDÜLHAK TEVFİK B. (Dersim) — Efendim bendenizin arz edeceğim meselenin birçoğunu Şükrü Bey biraderimiz arz ettiler. Bendeniz diyorum ki menafii umumiyeye mugayir hukuku umumiyeyi muhil bir mâhiyette her hangi bir şahıstan sâdır olan bir fiil failinin tecziyesi tabiidir. Nahiye müdürleri malûmuâliniz Hükümetin memuru olmaktan ziyade milletin memurudur. Ve onu bir ceza ile tecziye etmek elbette doğrudur. Meclisi Âliniz bugün milletin icrai ve teşrii salâhiyetini haiz ve nefsinde cem etmiş olduğu halde onlar hakkında birçok şerait vardır. Nahiye müdürlerinin evet, encümen reisinin takviye ettiği veçhile kavanini mevzua daire sinde tecziyesi doğru değildir. İşte o kavanini mevzua iledir ki valilerin; filân hareketten dolayı sizi azlettim; kaymakamların, validen, mu-

tasarrıftan aldığım emirden dolayı işten el çektiyorum, demesine vesile olacaktır.

RAGIB B. (Kütahya) — Kanunda idareten azil yoktur.

REİS — Ragıb Bey sözünüz vardır. Burada söylersiniz.

ABDULLAH TEVFİK B. (Dersim) — Kanunda yoktur, ama valiler her zaman yapıyorlar. Evet; nahiye müdürünün menafii mahalliyeye gayrimuvafık bir hareket dolayısıyla tahkik ve tevkifi lâzımgeliyorsa alelusul aidolduğu encümen tahkikatını yapsın, mahkemei aidesine sevk etsin. Mahkemei aidesinden sâdir olacak hüküm mucibince o adam tecziye edilir. İnfisal ettirilsin. Müphem kayıt altında bunların hakkında muamele ierası doğru değildir. Bunun da tasrihi lâzımgelir.

AHMED HİLMİ B. (Kayseri) — Efendim, müsaade buyurun. Nahiye müdürleri mahkemenin hükmü olmadıkça azlolunamaz. Binaenaleyh maddeye şöyle bir fıkra derecediyoruz. Münasip görürseniz okuyayım. Belki de kabul olunacak, tekrar müzakereye lüzum kalmıyacak. Şimdi yukardan okuyorum. «Nahiye müdür muavin ve vekilleri Nahiye şûrası Kanunu mucibince kavanini mevzua ahkâmına göre tecziye olunurlar» dan sonra «mahkeme hükmüne iktiran etmedikçe nahiye müdürü ve müdür muavini ve vekilleri azlolunamaz.»

ZİYA HURŞİD B. (Lâzistan) — İşten el çektirilebilir mi?

AHMED HİLMİ B. (Kayseri) — Evet.

ZİYA HURŞİD B. (Lâzistan) — O halde tecziye olunur, lüzum kalmıyor.

AHMED HİLMİ B. (Devamla) — Ziya Hurşid Bey, rica ederim. Müzakereyi tekrar etmiyelim rica ederim.

ZİYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Neden?

AHMED HİLMİ B. (Devamla) — Efendim, encümen, milletle beraber olup Hâkimiyeti Milliyeye esasını elbette sizin kadar düşünür. Eğer nahiye müdürü idari bir kısım vazâif ifa edecekse bu mesuliyetsiz olmaz. Mesuliyet olmadığı zaman da, o vakit müstakil bir hükümet olmuş olur. Her halde mesuliyetsiz olmaz. Binaenaleyh kavanini mevzua ahkâmına tevfikandiyoruz. Bu kavanini mevzua ahkâmına tevfikandolduğu takdirde mahakime sevki âzımgelir. (Gürültüler) Bendeniz kanundan bahsediyorum.

REİS — Efendim, müsaade buyurun. Bu maddenin müzakeresinin kifayetine dair bir takrir var. Binaenaleyh bu maddenin müzakeresinin kifayetini reyinize vaz'ediyorum.

AHMED HİLMİ B. (Kayseri) — Binaenaleyh bu ne şekilde zuhur ederse o dairede ifaya mecburuz. Binaenaleyh bu maddenin.. (Gürültüler)

REİS — Efendim, maddenin müzakeresinin kifayetini reye vaz'ediyorum.

ABİDİN B. (Lâzistan) — Söz istiyorum.

REİS — Müzakerenin aleyhindedede mi söylyeacaksınız?

ABİDİN B. — Ben kifayet taraftarı değilim. Hakkında söylyeeceğim.

REİS — Maddeyi reyinize vaz'ediyorum. Maddenin müzakeresini kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Maddenin müzakeresi kâfi görüldü. Şimdi takrirler okunacak.

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Maddenin berveçhi âti kabulünü teklif eylerim.

Müdür, muavin ve vekiller hakkında mahakimece bir karar ittihaz edilmedikçe âzil ve intihabedilemezler.

İçel Mebusu
Şevki

REİS — Dinliyelim efendim! Takrirleri birer birer reye vaz'edeceğiz.

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Muaddel maddenin nihayetinde âtideki fıkranın ilâvesini teklif eylerim.

Nahiye müdür, muavin,... tevfikand tecziye olunurlar. Ancak mahakimece haklarında bir hüküm istihast edilmedikçe azilleri caiz değildir.

Kângırı Mebusu
Neşet Nâzım

Riyaseti Celileye

115 nei maddenin berveçhi âti şekilde kabulünü teklif ederim :

Müdür, muavin ve vekiller, kendilerini memuriyetten mahrum edecek bir mahkeme hükmü olmadıkça azlolunamazlar.

Lâzistan
Ziya Hurşid

Riyaseti Celileye

Nevahi müdiranı millet tarafından mün-tahabilmekle beraber, aynı zamanda da kabul buyrulmuş olan yüzüncü madde mucibince de Hükümeti Merkeziyenin vekilidirler. Mükemiller vekillerinin muamelâtını murakabe etmek ve şeraiti vekâlet hilâfında ifa eyledikleri muame-lâttan dolayı muahaze eylemek salâhiyetini pek tabii olarak haizdir. Ancak nahiye hayatı hu-susiyesine mütaallik mesâilden dolayı kayma-kamlar tarafından tecziye olunacağı mânası anlaşıl-mamak üzere işbu maddeye [müdür, mua-vin, vekiller] cümlesinden sonra [idarei umumi-yeye mütaallik mevadda] cümlesinin ve [teczi-ye olunurlar] cümlesinden sonra [ve kanunen mucibi azil mahkûmiyeti olmadıkça arz olun-mazlar.] cümlesinin ilâvesini arz ve teklif ey-lerim efendim.

Kırşehir
Sadık

Riyaseti Celileye

Ali Cenani Bey arkadaşımızın Meclisi Âli-nin tasvibine iktiran eden tavrı veğhile 115 nci maddenin tesbiti bu maddenin tekrar encü-mene iadesiyle 116 nci maddenin müzakeresine geçilmesini teklif ederim.

16 . XI . 1338
Gaziantep
Yasin

REİS — Efendim, tavrı veğhile yukarı yekdiğerine muvafık gibidir. Encümen de bir noktai nazar kabul ediyor. Binaenaleyh Yasin Bey biraderimizin teklifi veğhile encümenine şu tavrı veğhile de göndererek maddeyi tadil ettikten sonra getirmesini kabul edenler lütfen el kaldır-sın. Bu suretle encümenine gönderilmiştir.

116 nci madde okunacak :

MADDE 116. — İstifaları kabul olunma-dan mevkii memuriyetlerini terk eden müdür ile nahiye memurinine altı ay müddetle me-muriyet verilemez.

REİS — Efendim 116 nci madde hakkında söz istiyen var mı?

DAHİLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MU-HARRİRİ AHMED HİLMİ B. (Kayseri) — Efendim müzakerata başlamazdan evvel tas-hih olunacak bir nokta var. Onu arz edeceğim. Burada istifaları kabul olunmadan mevkii me-

muriyetlerini terk eden müdür ile nahiye memur-larına altı ay müddetle memuriyet verilmez. En-cümeniniz müdiriyetlerin kaldırılmasını muvafık buldu. Çünkü yukardaki maddede uzunboylu mü-zakerat, münakaşat yaptık. Müdürün böyle kayıt altında bulundurulmasını muvafık görmedik. Eğer bundan dolayı müdüre altı ay memuriyet verilmeyecek olursa kendisi bir kayıt altına alını-yor. Onun bu kayıt altında bulundurulması mu-vafık görülmedi. Binaenaleyh buradan müdiri-yeti kaldırdık. Nahiye memurinine altı ay müd-detle memuriyet verilmez. Olabilir ki, devrei intihabiyenin sonlarına doğru Dahiliye Vekâli, ikinci intihapta der ki, siz mevkii memuriyetinizi terk ettiniz. Binaenaleyh; size müdürlük verilmeyecek. Halk intihabettiği zamanda itiraz kalmıyacak. Ona mahal kalmamak için buradan müdür keli-mesini kaldırıyoruz.

Memurine gelince : Meselâ bir nahiyenin aşu memuru vardır, kâtibi vardır, kondoktoru vardır. Muallimi vardır.

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Mansubolan...
AHMED HİLMİ B. (Kayseri) — Evet, man-subolandır.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efen-dim! Bendeniz yalnız bir kelimenin ilâvesini arz edecektim ki, maddeye bir mansup kelimesi gir-sin, madde mansup memurin şeklinde tadil edil-sin.

REİS — Neşet B. (Kângırı).

NEŞET NÂZİM B. (Kângırı) — Vazgeçtim.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Ben altı ayı az görürken encümen müdürü de ortadan kaldırdı da bir tarafa atıverdi. Ahalinin intihabına hürmet etmiyen, hemen yerinden çekilen müdüre ben, rey mi veririm? Asıl halkın intihabatı esasına riayet ederek katiyen oradan infikâk etmemesi lâzımgelir. Yerine adam gelinceye kadar müdür sabreder. Şu halde arkadaşlar müdür değil altı ay, bir sene, hattâ bence lâakal iki sene intihabata dâhil olmamalıdır. Çünkü üç sene diyeceğim, pek ileri varmayım. Eğer intihabata üç sene temdid olunur deseydik, dört sene intihab olunmaz demekliğimiz lâzımgelirdi. Fakat mademki iki sene-yi kabul etmişizdir; binaenaleyh müdür katiyen üç sene intihabata dâhil olamaz. Ne rey verebilir, ne rey alabilir. (Ooo! Sadaları)

Dr. ABİDİN B. (Lâzistan) — Şimdi Beyefendiler! Hilmi Beyin söylediklerine ben, katiyen iştirak etmem. Binaenaleyh ben de, encümenin kanaati veğhile hareket ediyorum. Çünkü intihab edilen şahsiyet, her halde intihabedenlere aittir. İsterse intihabetsinler, istemezse intihabetmesinler. Bunlar, hür ve serbesttirler. Onlar, kendi idarelerini, kendi maişetlerini düşünmeye mecburdurlar. Binaenaleyh bunları serbest bırakmak, hür olmak üzere kimi isterlerse onu müdürlüğe intihaba hak vermek lâzımdır. Ancak mansub olan memurinin iki sene ve üç sene kalmaları doğrudur. Ben, böyle teklif ederim.

REİS — Efendim başka söz alan kalmamıştır. Madde üzerinde yalnız Yozgad Mebusu Süleyman Sırrı Beyin takriri vardır. Maddenin müzakeresini kâfi görenler lütfen el kaldırsın, maddenin müzakeresi kâfi görüldü. Süleyman Sırrı Beyin teklifleri bir kere okunsun.

Riyaseti Celileye

Maddenin berveği âti tadilini teklif ederim.

Yozgad

Süleyman Sırrı

116. — İstifaları kabul olunmadan mevkii memuriyetlerini terk eden nahiyenin mansup memurine altı ay müddetle memuriyet verilmez.

REİS — Efendim encümenin tadil ettiği şey ile hiç farkı yoktur. Yalnız «Mansup» kelimesinin ilâvesiyle 116 nci maddeyi tadilen kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul olunmuştur. Efendim dokuzuncu fasıl, nahiyenin varidat ve masarifatına aittir. Muvazenei Maliye Encümeninden henüz gelmemiştir. Onun altındaki madde nahiyenin hakkı kazasına aidolan bir maddedir. O da Adliye Encümeninden gelmemiştir. 12 nci sayfadaki 12 nci faslın müzakeresine geçiyoruz. Bu faslın müzakeresine başlamazdan evvel, on dakika tenffüs yapmak üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı Celse; saat : 4,20

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 4,30

REİS — İkinci Reisvekâleti Vekili Müfid Efendi Hazretleri

KATİP: Âtîf Bey (Kayseri)

REİS — Efendim, ekseriyette şüphe ettiğimiz için yoklama yapacağız.

(Yoklama yapılmıştır.)

Efendim, ekseriyet hâsıl oldu, müzakereye başlıyoruz. Efendim, Nahiyeye Kanununun 115 nci maddesini berayı tadil encümene göndermiştik. Encümeden tadil edilmiş, geldi. O okunacaktır. Lütfen dinliyelim.

Riyaseti Celileye

Nahiyeye müdür, muavin ve vekilleri muhalifi kanun harekâtın nâsi kavanini mevzu ahkâmına tevfikân takibolunurlar. Bir mahkeme hükmü olmadıkça nahiyeye müdür, muavin ve vekilleri azledilemezler.

115 nci madde berveği mâruz şekide tadil

edilmekle Heyeti Umumiyyenin nazarı tasvibine arz olunur.

Reis	Mazbata Muharriri	Katip
Haydar	Ahmed Hilmi	Kayseri
		Âtîf

REİS — Bu tadil hakkında söz istiyen var mı? (Hayır, sesleri)

Efendim, maddeyi reyî âlinize vaz'edeceğim. Dahiliye Encümeninin en son şekilde tadili veğhile maddeyi kabul edenler lütfen el kaldırsın, kabul edilmiştir.

HAYDAR B. (Van) — Nevahi Kanununun müzakeresine başlıyalı iki sene oldu. Muhtelif vesilelerle şimdiye kadar teahhür etti. Bâzan haftalar geçtiği halde bir maddesi okunmadı.

Halbuki Nevahi Kanunu Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile millete vadetmiş olduğumuz usulü idarenin en mühim bir eüz'üdür. Bundan dolayı evvelâ kendime sonra arkadaşlarıma târi.de bulunacağım ve rica edeceğim ki, haftada iki gün daha mümkün olursa bu işle iştigal edelim. Bundan mülhem olarak bütçenin olmadığı günler buna mâni olamaz. Müsaade buyurursanız şimdiye kadar bu kanunun teahhürünün istilzam ettiği esbabın en mühim mahazirini not suretinde tuttum. Onları arz edeyim.

Efendiler biz üç sene evvel bir inkılâp yaptık. Bunun saiki ne idi? (İnkılâp yapılmadı, sesleri)

Müsaade buyurun izah edeceğim.

Hükümet siyaseti dahiliye ve hariciyesinde tatbik eylediği sakim usullerle milleti felâkete sürüklediği kanaatinin hâsıl olması değil mi?

Bu kanaatle Teşkilâtı Esasiye Kanunu yapıldı ve hâkimiyet, millete intikal ettirildi. Halbuki efendiler biz inkılâbı yapmakla ve Teşkilâtı Esasiye Kanununu sadece neşretmekle idareyi değiştirmiş olmadık, çünkü Teşkilâtı Esasiyeye tevfikân kavanini idariyemizi değiştirmiyerek eski usulü idareyi tatbikte devam ve sebat ettik. Bu suretle inkılâbı idari yapılmadı.

Halihazırdaki taksimatı idariyemiz, vilâyet, sancak, kaza ve nahiyedir. Vilâyetlerin bugün yalnız bir nâmı kalmıştır. Hemen bütün sancaklar müstakil olmuştur. Müstakil sancaklar kanunen vilâyet hükmündedir. Sancaklar müstakil olunca doğrudan doğruya vekâletlerle muhabere edildiği için, merkezin işi bittabi, müstakil sancakın adedi ile hemen hemen nispeten mütenasip bir surette arttı. Kazalarla sancakların ise eski usulde idaresine devam edildi. Vilâyet, liva ve kaza hakiki bir idare değil, bir siyaseti idariyedir. Hakiki idare, idarei nevahidir. O da, bizde pek nâkıs, ihtiyaca nispetle kırkta bir raddesinde değildir. Binçenaleyh bizde milletin ihtiyacatını tehvin ve sadetini temin edecek bütün kuvvei mânevîyesiyle (idare) teessüs etmemiştir.

Hükümetle milletin teması hemen yok gibidir ve olduğu zaman da Hükümetin tekâlifi şahsiye ve maliyeye ait teşebbüsâtı ve âmâli ve ieraatı için vukubulur. Bundan dolayıdır ki: Hükümetle millet arasında günden güne büyüyen bir uçurum, günden güne tesiri elîmi görülen bir bigânelik vardır. Bu uçurumu doldur-

mak, bu bigâneliği izale ederek yerine şefkate makrun bir muvaneset, ailevi bir samimiyet tesis etmek elzemdir ve bunu temin edecek ancak ve ancak nahiyedir. Kasabata varıncaya kadar bütün kuranın hususi heyetlerle (nevahi idare) leriyle idare edilmeleri, kaymakam, mutasarrıf ve valinin teferruatı umurla iştigal etmemeleri icabeder ki, bu rüesayı memurın, vaziyeti kavrayıp ittihazı muktazi tedabire hasrı evkat edebilsinler. Lâzımgelir ki, vali, mutasarrıf ve kaymakam daima ahkâmı umûmiye ve hususiye ait kavaninin suveri tatbikiyesini murakabe ve bunların muhassenat ve mahazirini ve halkın ihtiyacatı ârıza ve dairesini tetkik ve milleti mersayı saadete isal ve is'ad için çalışmaya zaman ve imkân bulabilsinler. Halbuki bugün vali, vilâyetinin valisi, sancakının mutasarrıfı, kazasının kaymakamı ve nahiyesinin müdürüdür. Ve böyle olduğu için teferruatı umur, bütün saati mesaisini işgal etmekte ve binaenaleyh vilâyetin vaziyeti umumiyesine lâyıkıyla hâkim olamamakta, kavaninin suveri tatbikiyesini tâyinden gereği gibi tetkika imkân bulamamaktadır. Tahkikatıma göre, devairi merkeziye müdiranı da hemen aynı vaziyettedirler. Her müdür günde evrakı saireden sarfımazar yalnız akallen iki yüz telgrafname almakta ve bütün saati mesaisini evrak okumakla geçirmekte, bâzıları umuru ruzmerreyi ikmal edebilmek için evine torbalar dolusu evrak götürmektedir. Bu tarzı idare bütün mânasiyle bir bürokrasi, yani evrakçılıktır. Bir valinin, bir merkez müdürünün burnu mütemadiyen kâğıtlarda yapışık kalırsa onun kafasından memleketin selâmetini temine hadim olacak tedabiri saibe beklemek abestir. Bunun içindir ki, dahilî işlerimiz hemen eskisi gibi müşevveş gitmekte, vakayii ruzmerreye ait işaret okumakla, onlara cevap yazmakla, emirler vermek ve almakla saati mesaisini geçirmeye alışan müdiranı umur, siyaseti idarenin islahına ait tedabiri anlayamamakta, âdeta harici usul telâkki etmekte, bürokrasi itiyadı saikimine bütün mânevîyetini kaptırmakta ve bir tesiri harici altında müteharrik, bişuur bir makine, sağından aldığı evrakı gözleri hizasına getirerek intibaat aldıktan sonra sol tarafına atan zihayat bir makina haline gelmektedir. Buna yegâne çare efendiler! Taksimi âmâl, taksimi mesai ve tefriki vazâiftir. Bunun için uzunuzadıya düşünmeye, tetkikatta bulunmaya hacet yoktur. Teşkilâtı Esasiye, o şimdiye kadar hemen, hemen hiçbir

esası tatbik edilmeyen Teşkilâtı Esasiye Kanunu-muz bu ünmiyeleri temin edecek avamili mües-sireyi haizdir. Teşkilâtı Esasiye Kanunu tatbik edilirse bugün vali ve mutasarrıf ve kaymakam-ların takibettikleri büyük bir kısım vazaif teşek-kül edecek şûralara, heyeti mahalliyeye intikal edecektir. Bugün deavii cüziye ve idarei mahalli-yeye ait hususat memurini vilâyati ve binnetice devairi merkeziyeyi işgal etmektedir. Bittabi bun-ların büyük bir kısmı halli katiye iktiran salâhi-yetiyle şûralara ve münakid olmadıkları zaman vazifelerine taarruz edecek olan heyeti idareye müntakil olacaktır.

Umumi müfettişliklerin ihdası merkezden isti-lâmı mütat birçok mesailin mahallinde hallini temin edecektir. Valiler, mutasarrıflar, kaymakam-lar teferrüat ve cüziyatı umurla işgal mecbu-riyetinden kurtulacak, dairei memuriyetlerinin siyaseti umumiyesini dinç bir kafa ile ihata ve kavanini umumiyenin suveri tatbikiyesine daha iyi nezaret edebileceklerdir. Kestiremedikleri iş-leri, müfettişi umumilerden soracaklar bunlar da ancak dairei salâhiyetleri haricinde olan müstes-na işler için merkeze müracaat edeceklerdir. Bu suretle merkezin işi de belki yüzde elli ve hattâ altmış ve yetmiş azalacaktır. Ve devairi merke-ziye memurini de beyhude iş'arat ve istifsaratla ifatei evkatten kurtularak memleketin selâmetini temin edecek ciddî işlerle, ciddî tettebbularla iştigale imkân bulacaklardır.

Devairi merkeziye halihazırdaki vüsatlerini muhafaza mecburiyetinden azade kalacaklardır. Ve bundan hem faide, hem tasarruf hâsıl olacaktır.

Efendiler yakınlara kadar hâkimiyet milletin değildi. Milletin fuzuli vekâletini deruhde eden-ler, onun saadet ve selâmetini temin edecek emîn, mantiki ve viedani yollar üzerinde tesbiti hare-ket edemediler. Kuvvet merkezden muhite gider zannettiler ve muhite ehemmiyet vermediler. Muhitin bütün menabîi servetini merkeze topladılar ve heba ettiler. Onlar zevk ve şâdi içinde yaşarken; millet sefalet içinde inler dururdu. Halbuki hakiki kuvvet bir kudreti içtimaiyenin meknet ve satveti hakikiyesi, muhitinden gelir. Efrat, ne kadar refih, mesut ve kuvvetli olursa, ona istinaden teşekkül eden merkez o kadar mun-tazam ve kuvvetli olur ve herkese telkini hürmet eder. Her yerde, her zamanda hukukunu müdafaa ve muhafaza edebilir. Bunu takdir edenler, irki-

lâbın alemdarı oldular. Bu inkılâp neticesinde hâkimiyet millete intikal etti. Fakat; bunu müey-yit kanunlar hâlâ yapılmadı. Biz inkılâp yap-tık. Fakat; saiki olan eski usulü idareyi tatbikte devam ettik. Eğer bundan sonra da aynı usulü tatbikte devam edersek, inkılâp yalnız bir isim değişikliğinde kalır ve biz milletin vekilleri, mil-leti de, kendimizi de aldatmış olacağız.

Millet bize, biz vekillerine bihakkin diyebi-lir ki efendiler, sana saadetbahş ve huzurâver bir inkılâp yaptık. Bundan sonra, biz seni ancak seni hakiki efendi tanırız. Bundan sonra; biz senin huzurunda hürmetle eğileceğiz ve işte eği-liyoruz. Sen bundan sonra yurdunda serbestsin. Yurdunda, iradene, harekât ve sekenatına hâkim-sin. Hususi idarende şahsiyeti mâneviyeye ma-lik, muhtariyeti tammeyi haizsin. Artık senin hu-susi işlerine yabancı eller karışmıyacaktır. Saade-tine mâni, hattâ hakkı teneffüs ve hakkı hayatı-nı istimaline mâni yabancı eller, yabancı emeller, yabancı iradetler, senin hususi işlerine müdahale edemeyecektir, dediniz.

SALİH Ef. (Erzurum) — Okuyor efendim; bir çeyreği geçti.

HAYDAR B. (Van) — Eğer zamamnızı boş geçiriyor isem okumuyayım? (En canlı meseledir devam sesleri)

Hani ya vekil efendiler, bu va'dinizi niçin ifa etmediniz? Biz hâlâ ve hâlâ bigâne ellerin, ya-bancı iradetlerin esiriyiz. Hiçbir şey değişmedi. Siz de mi öbürleri gibi bizi aldatacaksınız.

Efendiler buna karşı ne cevap verebileceksi-niz? Ne cevap vereceğiz? Söyleyiniz.

NECİB B. (Ertuğrul) — Maatteessüf sü-kût.

HAYDAR B. (Devamla) — Son kanını, son kuvvetini sarf edecek kadar büyüklük gösteren Mehmetçik artık bizim, eayı tatbik bulmıyan ku-ru vaatlerimize aldanmıyacak, bizden ve bihakkin hesap soracaktır. Kendimizi aldatmıyalım ve boş vakit geçirmiyelim.

NECİB B. (Ertuğrul) — Bir de intihap ka-nunu yapalım.

HAYDAR B. (Devamla) — Yaptığımız inkılâp, Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile teyit ve tevsik edilmek lâzımgelirken bunun tatbik edilmemesi ne kadar fena ve netice de ne kadar muzırdır! Bunu takdir etmek için ne çok tecrübe sahibi olmak ve ne de çok düşünmek lâzımgelmez. Millet Meclisi ile Heyeti Hükümeti hazırca Teşkilâtı Esa-

siye Kanununu âcilen tatbik etmezse tarihe münkalıbolduğunu iddia ettiğimiz idarei salifenin yerine birçok mevaitle kaim olmuş - tâbirim af buyrulsun - biz de biraz onlara benzemiş bir kitle âtila olmaz mıyız?

Eski idare sakim usullerini mihaniki bir surette tatbik etti durdu. Biz milletimize idarei binnefs vadettik. Ve sakim telâkki ettiğimiz idareyi tatbik eden Hükümeti devirdik. Halbuki hâlâ ve hâlâ onun saiki inkılâbolan idaresini tatbikte devam ediyoruz. Ve bundan dolayı maddi ve mânevi mesuliyetten korkmaz gibi görünüyorum. Arkadaşlar! Her şeyde hulf ve ihmal kabili af ve nisyanıdır. Fakat biz ki inkılâpçı mefkûresine, yani kafasma malik olmak iddiasındayız. Her gün daha iyi bizim bilmemiz lâzımgelir ki milliyet ve idare hususundaki mevaitte hulf en mühim mesaili hayatiyeye temas ettiği için, asla kabili af ve nisyan değildir. İlk fırsatta intikam ve mütekaabil ihtilâl ve kıyam hislerine meyli inkişaf verir. Milletimizin ise müselsel, muttasıl inkılâplara tahammülü kalmamıştır.

Esasen yukarda arz ettiğim veçhile kümelerin kudret ve saadeti, onu terkibeden fertlerin meknet ve refahiyle mepsutan mütenasib olarak artar. Teşkilâtı Esasiye Kanununun emreylediği usulü idarenin bütün efradı millete ve binnetice bize sermedî bir huzur ve saadet temin edeceğini takdir etmemek için bililtizam hassai basariye ve asabiyeden nasibedari istifade olmamak icabeder. Tatbikte devam eylediğimiz usulü idare, milletin büyük kalbiyle emsalsiz, büyük fedakârlığıyla ve hele ihtiyacıyla katiyen mütenasip değildir.

Siyaseti idariyesini milletin ihtiyacıyla telife lüzum görmiyen hükümetler, muhafazai mevcudiyet edebilecek kadar kuvvetli olamazlar. Mahkûmu inhitat ve zevaldirler. Siyaseti dâhiliyelerinde en ziyade muvaffak olan hükümetler siyaseti hariciyede herkese telkini hürmet ve haklarını müdafaa ve teminde muvaffakiyeti kâmile ile muhafazai mevcudiyet ederler.

Arkadaşlar millet hakkı mev'udunu bekliyor. Bunu o almadan biz verelim. Bu kanun senelerden beri sürünüyor. Artık daha süründürmiyelim. Çünkü bunun sürünmesi milletin şehrahi saadet ve meknetin aksi bir istikamette sürüklenmesi, sürünmesi demektir. Nevahi Kanunu kusursuzdur, iddiasında bulunmak ha-

tırıma bile gelmemiştir. Fakat iddia edebileceğim bir şey varsa Teşkilâtı Esasiye Kanunundan mülahem ve ruhan, mealen ve emelen bu kanuna tamamen muvafık olmasıdır. Teferruatta içtihat farkları olabilir. Dahiliye Encümeni herkesin içtihadına hürmet eder. Ve içtihat farklarını nazarı itibara alarak teklife hazırdır. Esasta ittihadolunca, teferruatı telif etmemek kârı akıllı değildir.

Efendiler, efendiliği müjdesini bu kanuna istinaden verdiğimiz millet bu va'dimizde sadık olduğumuzun delili maddisini bu kanunun tamamı tatbikinden bekliyor.

En mühim vazifemiz bu intizara nihayet vermektir. Ve hakiki inkılâbı ancak millete hakkı hayat ve hakkı teneffüs ve hakkı idarei binnefs veren bu kanunu ve bunun mütemmimleri olan Şûra ve Müfettişi Umumiler kanunlarını neşir ve tatbik ile yapacağız.

Binaenaleyh bu kanunun bir an evvel ikmalî için haftada iki günün, yani Parşembeden başka meselâ : Pazar veya Salı gününün bu hususa hasredilmesini bilhassa istirham ederim.

Mehmedciğin fedakârlığına karşı vereceğimiz en büyük maddi ve mânevi mükâfat, en lâyük olduğu vazife şükran, huzur ve saadetini temin edecek olan Teşkilâtı Esasiye Kanununun tatbikidir. Bunu size Dahiliye Encümeni Reisi sıfatıyla arz ediyorum.

REİS — Efendim Dahiliye Encümeninin Reisi sıfatıyla Haydar Bey haftada bir gün değil, iki gün müzakeresini teklif ettiler. Efendim mevki müzakereye koyacak bir şey yoktur. Sırf müzakereye ait bir meseledir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Reis Bey lütuf buyurunuz. Bu karar iptidai bir karar olmayacak. Belki beşinci bir kararı müeyyid olacaktır. Binaenaleyh Meclisi Âlinin böyle iki günde bir karar vermesi doğru değildir.

OSMAN B. (Kayseri) — Efendim günler esasen tahsis edilmiştir.

REİS — Efendim en son teyiden kabul ettiğiniz mesele Nevahi Kanunu için Perşembe günüdür. Binaenaleyh bu hasrın gayri mukarrerat mesküttür. Şimdi Dahiliye Encümeni Reisi bunun haftada iki gün müzakeresini istiyor, bunu Pazar, Salı günlerinden birisini kabul ederek Meclisi Âlinin haftada dört içtimama bir gün daha ilâve ederek kanunun müzakeresinin iki güne hasrını teklif ediyorlar. Binaenaleyh

haftada iki gün müzakeresini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir. Şimdi diğer günler, diğer mesele tahsis edildiği için tatil günlerinden ya Pazar veyahut Salıya reye vaz'edeceğim. Salı gününün bu kanunun müzakeresine hasrını kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Ekseriyetle kabul edilmiştir. Binaenaleyh; ruznamei müzakeremizde bir şey kalmamıştır. Cumartesi günü aynı ruzname ile en evvel Menhubat Komisyonu ve vazife ve mesuliyet kanunları vardır. Onları müzakere etmek üzere...

OSMAN B. (Kayseri) — Müsaade buyurun efendim. Ziraat Bankasının memaliki müstahlasaya ait bütçesi vardır. İki maddelik kanundur. Esasen bugün memaliki müstahlasada 170 merkezde memur yoktur. Ve ahalinin paraya ihtiyacı fevkalâdesi vardır. Dün bu kanunun takdimen müzakeresi kabul edilmiştir. Fakat

Menhubat Komisyonları Kanunu müzakere edilmişti. Binaenaleyh müsaade buyurursanız bu kanun iki maddeliktir, okunsun tasvibedilerek mesele bitsin.

REİS — Efendim şimdi oturalım, celseyi tatil etmedim. Bir teklifi reye koyacağım. Ziraat Bankasına ait iki maddelik bir lâyihai kanuniyeden bahsediliyor. Memaliki müstahlasadaki bankaların işleri yüzüstü kalmış ve renger ahali buradan vukubulacak istifaden mahrum edilmiştir. Bugün daha epeyce vaktimiz vardır. Bunun müstacelen müzakeresini teklif ediyorlar. Binaenaleyh bugün müzakeresini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmemiştir.

Cumartesi günü Menhubat Komisyon Kanununu müzakere etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakerat; saat : 4.00

İçtimai âti ruznamesi

1. — Zaptı sabık hulâsası

2. — Evrakı varide

Tebrik telgrafları

Ergani Mebusu Sırrı Beyle rüfekasının, Ergani bakır madeni imtiyazının feshine dair teklifi kanunileri

Divanı Riyaset kararı

Kütahya Mebusu Besim Atalay Beyin, memaliki müstahlasada mevkufl bulunanların tesrii mahkemeleri hakkındaki takriri

Muş Mebusu Hacı Mehmed Efendinin, usulü müzakereye dair takriri

Gene Mebusu Hamdi Beyin terhis edileceğinden iyi bakılmasına dair temenni takriri

Yozgad Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, Hıristiyanlar hakkındaki takriri

Muvazenei Maliye Riyasetine dair mazbata

Menhubat komisyonları hakkındaki lâyihai kanuniye

Heyeti Vekilenin vazife ve mesuliyeti hakkındaki lâyihai kanuniye

Mükellef baytarlarla etibba hakkındaki lâyihai kanuniye

Kadın oynatmak âdetinin menine dair teklif

Fenerler rüsumu

İmalâtı Harbiye Müdiriyeti Umumiyesi teşkilâtı

Âşar Nizamnamesinin tadili

Sanatkâr efrat ile şoförlere yevmiye itasına dair lâyihai kanuniye

Ankara'da bir İstiklâl Mahkemesi küşadına dair tezkere

Mütekaif mülâzim Hasan Efendinin maaşına dair Kavanini Maliye Encümeni mazbatası

Memaliki müstahlasa Ziraat bankalarına ait bütçe

Memurin Muhakemat Heyeti memurin kadrosuna dair lâyihai kanuniye

